

Міністерство аграрної політики та продовольства України

ЖИТОМИРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

ЕКОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

«НАУКА. МОЛОДЬ. ЕКОЛОГІЯ-2011»

ТОМ 2

*Збірник матеріалів VII науково-практичної конференції
студентів, аспірантів та молодих вчених
(18-19 травня 2011 року)*

Житомир 2011

Екологічні особливості діяльності аграрних холдингів

Проаналізовано діяльність холдингів у сільському господарстві Житомирської області. Досліджено вплив інтегрованих структур на екологію регіону та запропоновано шляхи оптимізації структури виробництва для зменшення антропогенного навантаження на навколишнє середовище.

Постановка проблеми

Характерними тенденціями останнього часу є екстенсивний метод ведення сільського господарства, збільшення залучення земель до обробітку, недосконалі техніка і технологія обробітку землі та виробництва сільськогосподарської продукції, недотримання науково обгрунтованих систем ведення землеробства і, зокрема, повсюдне недотримання сівозмін, внесення недостатньої кількості органічних добрив, низький науково-технічний рівень проектування, будівництва та експлуатації меліоративних систем, недосконала система використання і внесення мінеральних добрив та невиконання природоохоронних, комплексно-меліоративних, протиерозійних та інших заходів.

В умовах зростаючого попиту на продукти харчування у світі і глобалізації аграрних ринків в сільському господарстві України, розпочалися процеси концентрації капіталу та формування на цій основі агрохолдингів, проте останні не завжди дотримуються науково-обгрунтованих норм ведення господарської діяльності. Завдаючи значний вплив на навколишнє середовище. Постає необхідність забезпечення раціонального використання та охорони земель на основі його екологізації, захисту ґрунтів від деградації, як складової навколишнього природного середовища, збереження та відтворення їх родючості.

Аналіз останніх досліджень

Проблеми регулювання взаємовідносин між суб'єктами господарювання в АПК та формування інтегрованих структур висвітлені в наукових працях П.Т. Саблука, В.Г. Андрійчука, В.І. Бойка, В.П. Василенка, М.Ю. Коденської, І.І. Лукінова, О.М. Онищенко, В.В. Юрчишина, М.Й. Маліка, В.Я. Месель-Веселяка, В.В. Зіновчука, О.М. Бородіної, О.А. Родіонової, В.К. Терещенка, М.А. Хвесика, Б.Й. Пасхавера, С.І. Дем'яненко, Ю.І. Базаєва, В.М. Яценка, І.Г. Храмової та інших [3-8]. Проте, формування ринкової економіки вимагає подальшого, поглибленого вивчення проблеми.

Об'єкти та методика досліджень

Об'єктом дослідження є процес розвитку агрохолдингів в ринкових умовах господарювання та їх вплив на екологію регіону.

Методологічною і теоретичною основою дослідження є діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення фундаментальних положень економічної теорії, а також надбання аграрної науки з проблем становлення нових форм господарювання в сільськогосподарському виробництві. В ході дослідження використовувалися такі методи: абстрактно-логічний – при формулюванні висновків; аналізу і синтезу – при вивченні показників ефективності діяльності інтегрованих структур у сільському господарстві; монографічний – при дослідженні сучасного стану діяльності агрохолдингів Житомирської області.

Результати досліджень

Для сільського господарства в останні роки характерне створення інтегрованих формувань, що здійснюють виробництво продукції її часткову чи повну переробку та реалізацію. За рахунок залучення інвестиційних коштів та використання сучасних технологій виробництва нові агроформування займають все більшу нішу в аграрному секторі виробництва. Зазначені процеси не мали широкого розголосу. Формування інтегрованих структур відбувалось еволюційно і в значній мірі було обумовлено відновленням порушених міжгалузевих зв'язків. Утворення та здійснення господарської діяльності аграрними холдингами характерно для Житомирщини

Таблиця 1. Діяльність аграрних холдингів в житомирській області

№ п/п	Підприємство-інвестор	Район діяльності	Площа	Виробничий напрямок
1	ТОВ СП "Нібулон"	Ружинський, Чуднівський, Романівський, Житомирський	8102	Рослинництво. тваринництво, переробка, зберігання та реалізація
2	ТОВ "АТК"	Любарському, Чуднівському та Бердичівському	18715	Рослинництво. тваринництво, переробка, зберігання та реалізація
3	ПСП АФ "Світанок"	Ружинському, Андрушівському, Бердичівському	21423	Рослинництво. тваринництво, переробка, зберігання та реалізація
4	ТОВ "Укрзернопром-Бердичів"	Житомирський, Бердичівський	6482	Рослинництво. тваринництво, переробка, зберігання та реалізація
5	ТОВ "УкрАгро РТ"	Андрушівський, Черняхівський	10378	Рослинництво. тваринництво, переробка, зберігання та реалізація
6	ПАТ "ТАКО"	Ружинському, Андрушівському та Попільнянському	15838	Рослинництво. тваринництво, переробка, зберігання та реалізація
7	ЗАТ ПЗ "Агро-Регіон"	Любарський, Червоноармійський, Чуднівський	6866	Рослинництво. тваринництво, переробка, зберігання та реалізація
8	ТОВ "Лендком"	Коростишівський, Ємільчинський, Коростенський, Радомишльський	5548	Рослинництво. тваринництво, переробка, зберігання та реалізація
9	ТОВ "ВВ Агро"	Коростишівський, Волинський, Малинський, Радомишльський	18413	Рослинництво. тваринництво, переробка, зберігання та реалізація
10	ПрАТ "Райз-Максимко"	Чуднівський	4921	Рослинництво. тваринництво, переробка, зберігання та реалізація
11	СТОВ "Комінтернівська птахофабрика"	Попільнянський, Брусилівський	4540	Рослинництво. тваринництво, переробка, зберігання та реалізація
12	ДП "ІллічАгроУмань"	Ружинський	3669	Рослинництво. тваринництво, переробка, зберігання та реалізація
13	ТОВ "Новофастівське"	Ружинський	4301	Рослинництво. тваринництво, переробка, зберігання та реалізація
14	ПСП ім.Цюрупи	Попільнянський, Ружинський	17280	Рослинництво. тваринництво, переробка, зберігання та реалізація
15	ТОВ "Лотуре Агро"		5699	Рослинництво. тваринництво, переробка, зберігання та реалізація
16	ТОВ "Аларіт Трейд"		1365	Рослинництво. тваринництво, переробка, зберігання та реалізація

На початок 2011 року у сільському господарстві Житомирської області інвестиційною діяльністю займаються 93 підприємства, у тому числі 16 аграрних холдингів ведуть свою діяльність у п'яти районах. Серед найбільш потужних аграрних інвесторів області - ПСП „Агрофірма

„Світанок” – 21,4 тис.га, ТОВ „А.Т.К.” –18,7 тис.га, ЗАТ „Т.А.К.О” – 15,8 тис.га, ТОВ „Укр Агро РТ”- 11,1 тис.га, ТОВ СП”Нібулон” – 8,1 тис.га, ТОВ„Укрзернопром” – 6,5 тис. гектарів. Упродовж 2010 року залучено понад 225 млн. грн. коштів вітчизняних інвесторів, в тому числі 130 млн.грн. – капітальні інвестиції. Протягом 2010 року залучено 1,4 млн. дол., США іноземних інвестицій. Більше половини ріллі (55,5 %) по категорії сільгоспідприємств займають саме інвестори (285 тис.га), з яких 70,4 тис.га – засіяно озиминою. За поданими районами пропозиціями, інвестори планують провести посів ярих культур навесні 2011 року на площі 188,7 тис. га

Впродовж останніх років, окремими інвесторами реалізовано інвестиційні проекти, що мають важливе значення для розвитку агропромислового комплексу області. Зокрема ТОВ „АТК” завершило будівництво насінневого заводу та освоїло сучасні технології зберігання зерна в с. Печанівка Романівського району, а також комплекс картоплексовищ в Чуднівському районі із сучасними технологіями зберігання картоплі. Реалізовано інвестиційні проекти по будівництву сучасних елеваторів ПСП АФ ”Світанок” у Ружинському районі та насінневого заводу ТОВ ”Ерідон” у Попільнянському. Заплановано будівництво елеватора на 65 тис. тонн зерна ТОВ СП «Нібулон» у Чуднівському районі .

Інвестиційними компаніями виробляється 66 % валового виробництва зерна, 73% - виробництва зернової кукурудзи, 61 % - сої, 17 % - цукрових буряків , близько 10 % гречки, що виробляється по с/г підприємствах. У більшості інвесторів використовується широкозахватна комбінована техніка нового покоління, що створює умови для високотехнологічного розвитку АПК області у найближчій перспективі. Протягом 2010 року інвесторами області придбано 59 одиниць техніки на суму 25 млн. грн. - 18% від загальної кількості, що придбали минулого року господарства усіх форм власності (319 од. на суму 95 млн. грн.). Набувають популяризації інноваційні технології для застосування в аграрній сфері.

Проте, незважаючи на позитивні показники діяльності аграрних холдингів слід відмітити деякі моменти негативного впливу на екологічну обстановку в регіоні та розробити пропозиції, щодо покращення антропогенного навантаження інтегрованих структур на навколишнє середовище. Маємо непоодинокі випадки порушення агротехнічних вимог вирощування кукурудзи на зерно, сої, ріпаку, як монокультури, соняшнику із порушенням повернення на попереднє місце раніше встановлених термінів. Виявлено недопустимі факти і в структурі посівних площ під урожай цього року. Так в ТОВ «Лотуре-Агро» озимий ріпак посіяний на площі 1,3 тис. га, що складає 23 відсотки в загальному посіві, за рекомендованої норми 5%. Подібні випадки маємо в ТОВ «Лендком», ТОВ «Укрзернопром» - Бердичів, ТОВ «Укр. Агро РТ», де він посіяний відповідно на 19, 14 та 13% площ. Завідома передбачають відхилення від норм (9 %) посівів соняшнику в ТОВ СП «Нібулон» (12%).

Намітилась негативна тенденція до підвищення кислотності сільськогосподарських угідь і зменшення поживних речовин в ґрунті, зокрема фосфору та калію. Як свідчать дані служби «Облдержродючість», в АФ «Світанок» та території орендованих земель Крилівської сільської ради Ружинського району за останні три роки підвищилась кислотність ґрунту на 0,5 одиниць рН, а вміст рухомих форм фосфору знизився на 28 мг/кг. Про зменшення поживних речовин в ґрунті свідчать результати обстежень орендованих земель на території Червонської сільської ради Андрушівського району. Тут вміст фосфорно-калійних елементів живлення зменшився на 15 та 45 мг на кілограм ґрунту. Подібна ситуація із пониженням родючості ґрунтів спостерігається і в ПАТ «Тако» с.Жовтневе Ружинського району. Кислотність ґрунту за 2007-2010 рр. зросла на 0,4 одиниці рН, а вміст рухомого фосфору знизився на 29 мг/кг.

Аналогічні приклади можна навести і по інших інвестиційних компаніях. Причиною такого стану є невідповідність внесених мінеральних добрив із рекомендованими науково-обґрунтованими нормами, в кожному із названих підприємств відсутня галузь тваринництва, що зумовлює дефіцит органічних добрив. Поживні рештки, що заробляються в ґрунт не можуть компенсувати нестачі органіки, тим більше маємо непоодинокі факти спалювання соломи. Незбалансоване внесення мінеральних добрив, де домінують азотні їх форми, призводить до підкислення ґрунтів.

З ряду об’єктивних та суб’єктивних причин більшість інтегрованих структур не займаються розвитком галузі тваринництва, що значно ускладнює можливість оптимізації структури виробництва та не дає змогу використовувати органіку. Адже у 10 із запрошених 16 інвестиційних компаній відсутня тваринницька галузь, а відповідно і виробництво органічних добрив. Підрахунки свідчать, що при переробці на комбікорми кукурудзи, ячменю і сої які вирощують інвестори і згодувати їх худобі можна виростити додатково 67 тис. тонн м’яса в живій вазі, збільшити його виробництво в усіх категоріях господарств області майже в двічі. Проте, цінова політика та кон’юнктура ринку на даному етапі не сприяють розвитку скотарства в інтегрованих аграрних формуваннях.

Найважливіший напрямок у вирішенні завдань сталого розвитку сільського господарства і всього АПК - забезпечення простого і розширеного відтворення природної родючості ґрунтів. Шляхи

реалізації цього напрямку треба передбачати при розробці підпрограми екологізації сільського господарства. До неї повинні бути включені боротьба з ерозією ґрунтів, застосування органічних добрив, агролісомеліорації, культуртехнічної меліорації, травосіяння, вапнування кислих ґрунтів, мінімізація техногенного впливу на ґрунти, ґрунтозахисних технологій, біологічні методи захисту рослин, оптимальні сівозміни, чисті пари і т.д. Для запровадження даних заходів необхідно на законодавчому рівні передбачити відповідальність користувачів земельних ділянок за екологічний стан землі.

Висновки

Беззаперечним є факт нераціонального використання, а фактично виведення поза обробітком земель інвесторами в Житомирській області. Необхідно створити умови для інвесторів щодо розширення освоєння земельних площ на Поліссі, впровадження бізнес-проектів по розвитку м'ясного та молочного скотарства, свинарства та відродження галузей льонарства та картоплярства. Для забезпечення екологічності ведення сільського господарства слід на законодавчому рівні визначити відповідальність за недотримання науково-обґрунтованих норм ведення сільськогосподарського виробництва.

Перспективи подальших досліджень

Перспективним напрямом майбутніх досліджень є оптимізації структури виробництва, розробка оптимальних моделей співвідношення галузей для ефективного господарювання та зменшення антропогенного навантаження на навколишнє середовище.

Література

1. *Базаев Ю.И.* Основные принципы и направления повышения эффективности деятельности агрохолдингов / Ю. И. Базаев // *Фундаментальные исследования.* – 2006. – № 11 – С. 55-57.
2. *Дем'яненко С. І.* Агрохолдинги в Україні: добре чи погано? / С. І. Дем'яненко. – К.: Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2008. [Електронний ресурс] – Режим доступу http://ierpc.org/ierpc/papers/agpp21_ur.pdf.
3. Електронний ресурс – Режим доступу <http://www.investfunds.com.ua>.
4. *Кравчук К.* Неподнятая целина / К. Кравчук, А. Турпак // "Контракты". – № 38. – 2008. – С 25-29.
5. *Саблук П.Т.* Агропромисловий комплекс в системі зовнішньоекономічної діяльності України / П.Т. Саблук, А.А. Фесина, В.І. Власов та ін. // – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 242 с.
6. *Созінов О.О.* Сучасні деградаційні процеси, еколого-агрономічний стан та оцінка придатності сільськогосподарських земель для створення екологічно чистих сировинних зон і господарств/ М.В.Козлов, А.Г.Сердюк та ін.//Агроекологія і біотехнологія : зб.наук.праць. – К.,1998. – Вип.2. – С. 54-65.
7. *Скорик М.* Украинские латифундисты / М. Скорик // «Профиль». – №4 (23). – 2008. – С. 15-19.
8. *Данкевич А. Є.* Удосконалення земельних відносин в аграрній сфері / А. Є. Данкевич // *АгроІнКом.* – 2007. – № 5–6. – С. 120–122
9. *Данкевич А. Є.* Напрями удосконалення орендних земельних відносин у контексті розвитку агрохолдингів / А. Є. Данкевич // *Землеустрій і кадастр.* – 2011. – № 1. – С. 21–28
10. *Данкевич А. Є.* Еколого-економічні аспекти використання сільськогосподарських угідь в умовах приватної власності та ринкових відносин / А. Є. Данкевич // *Землевпорядний вісник.* – 2011. – № 6. – С. 26–29
11. *Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Полісся і Західного регіону України / Редкол.: М.В. Зубець (голова) та ін.* – К.: Логос, – 2010. – 944 с.

Dankevych A.E.

DEVELOPMENT OF AGROHOLDINGS IN AGRICULTURE OF ZHYTOMIR AREA

The activity of agricultural holdings of Zhytomyr region has been analyzed. The benefits and drawbacks of integrated structures have been determined and proposals concerning the prospects of further development have been scientifically substantiated.

А.Е. Данкевич

РАЗВИТИЕ АГРОХОЛДИНГОВ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ ЖИТОМИРСКОЙ ОБЛАСТИ

Проанализировано деятельность холдингов в сельском хозяйстве Житомирской области. Освещено преимущества и недостатки работы интегрированных структур и научно обоснованно рекомендации относительно перспектив дальнейшего их развития.

Відомості про автора

Данкевич Андрій Євгенович

к.е.н., старший науковий співробітник

Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки" УААН

Адреса м. Житомир вул. Шевченка 85, кв. 132., тел. 0(97)6829968, 0(63)3026578